

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

№ 1, 2018

Jurnal 2001-yildan chiqa boshlagan

Buxoro, 2018

D.Davronova, F. Namozov. O'zbekiston yoshlari baxtu – iqboli va buyuk kelajagini yaratgan inson..... 7

PEDAGOGIKA YA PSIXOLOGIYA

M. Mahmudov. Ta'limni didaktik loyihalashning yangi qirralari.....	10
Z. Azimova. Talabalar ma'naviyatini rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik ahamiyati.....	14
В. Коллов. Личность преподавателя высшей школы: проблема самореализации.....	18
Ю. Павлова. Современные тенденции в исследованиях социальной адаптации личности студента.....	25
Н. Патажнина. Образовательное пространство вога Украины второй половины XIX – начала XX всков.....	29
Н.Муелова. Методика разработки учебных целей в программах образовательных дисциплин в системе непрерывного образования.....	34
N. Xalilova. Talabalar mustaqil faoliyatini tashkil etishning refleksiv metod va usullari.....	37
G. Izbullayeva. XII-XIII aslarda ta'lim tizimi.....	41
R.Nematova. Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalar sensor madaniyatini rivojlantirishda ta'limiy o'yinlarni tashkil qilish va o'tkazish.....	45
Z. Allardonov. Oliy harbiy ta'lim muassasalari harbiy xizmatchilarining kasbiy kompetentligini takomillashtirishning pedagogik ahamiyati.....	49
A.Ismanova. O'smirlardagi deviant xulq muammolarining ijtimoiy-psixologik jihatlari va ularning oldini olish yo'llari.....	53
E.Muxtarov. Vrach kasbiy tafakkurini rivojlantirish usullari.....	58
R.Achilova, S. Qodirova. Understanding educational psychology.....	63
D.Tosheva. Shaax kamolatida o'qituvchi-murabbiyning o'rni.....	66
F. Shadlyev. Psixodiagnostika – psixologik xizmatning muhim yo'nalishlaridan biri.....	69
Sh. Farmonova. Loyihaviy ta'lim vositasida bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ madaniyatini rivojlantirish didaktik muammo sifatida.....	74
Ю. Бордюг. Педагогические условия формирования готовности воспитателей к работе с детьми в условиях специальных групп дошкольных образовательных учреждений.....	80
M. Tilayeva. O'quvchilarni mehnat va kasbga tayyorlashda o'quv mashg'ulotlarining imkoniyatlari.....	88
D. Mirzayeva. Mustaqil ishlash – bilim olish va talabalarning faolligini ta'minlash usuli.....	93

BOSHLAG'ICH TA'LIM

S. Avezov, M.Sharipova. Qoshiqlarning lingvopoeitik tabiat va tahlili xususida.....	99
F. Safarov. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida lug'atidan foydalanish ko'nikmasini shakllantirish.....	103
G. Sayfullayev, I. Allmova, A.Sayfullayeva. Maktabgacha yoshdagi bolalarga ekologik tarbiya berishda kuzatish metodidan foydalanish.....	110
R.Jumayev, S.Mahmudova. Ahmad Donishning pedagogik qarashlari va hozirgi zamon.....	114
N.Adizova. Ona tili ta'limi mazmunini yangilashning metodik ahamiyati.....	117
N.Safarova. O'yinchoqlarning bolalar yoshiga, jinsiga va o'yin mazmuniga ko'ra turlanishi.....	120
Z. Umurov. O'quv-biluv muammolari.....	124
R. Isroilova. O'qish darslarida rivozat va pandnomalarni integratsiyalash asosida o'rganishning didaktik asoslari.....	130
M. Junayeva. Boshlang'ich ta'limni ijodiy tashkil etish samaradorlik omili.....	134
F. Qosimov, M.Qosimova. Masala qisqa sharti uning modelidir.....	138
M.Hakimova. Boshlang'ich sinflarda ko'pburchak perimetri va figura yuzasi tushunchalarini o'rgatish metodikasi.....	145

IJTIMOIY-GUMANITAR TA'LIM

B.Rizayev. Oliy ta'limda "O'rtta asrlar tarixi" fanini o'qitishning dolzarb muammolari.....	149
M. Джанобилова. Актуальные вопросы семейного права в юридическом образовании.....	153
S. Gulyamova. Traditional education: yesterday, today and tomorrow.....	160
M.Norova. Milliy-ma'naviy segizaga tayanish – demokratik jamiyat qurishning zaruriy sharti.....	165
N.Esanov, F.O'tayeva. O'zbekiston tarixini o'qitishda matematik bilimlarni shakllantirish uchun tarixiy faktlarning o'rni.....	168

ANQVA TARIQIYANLAK

G. Xudoyazarova, Sh. Zaripova, Sh. Xudoyazarova. "Metallar va metallmaslar. Murakkab modda.....	172
---	-----

Fayzullo QOSIMOV
Buxoro davlat universiteti
boshlang'ich va maktabgacha
ta'lim uslubiyoti kafedrasini dotsenti,
pedagogika fanlari nomzodi

Mavluda QOSIMOVA
Buxoro davlat universiteti
boshlang'ich va maktabgacha
ta'lim uslubiyoti kafedrasini katta o'qituvchisi

MASALA QISQA SHARTI UNING MODELIDIR

Muqolada masala qisqa sharti – uning modelini tuzish metodikasi, masala qisqa shartining qisqa yozuv, chizma, jadval, rasmi, diagramma ko'rinishlarini tuzish bo'yicha metodik tavsiyalar berilgan.

Tayyinch tushunchalar: masala, qisqa shart, chizma, diagramma, jadval, rasmi.

В статье изложена методика составления краткого условия задачи, так как условие задачи может быть задано разными способами: краткая запись, схема, таблица, картинка, диаграмма.

Относимые понятия: задача, краткое условие, картинка, диаграмма, таблица.

In article is described the method of drawing up technique as a condition of brief task, as it is a task of model. It is given the methodical recommendations on drawing up a brief condition task by types: brief record, scheme, table, picture and diagram.

Supporting concepts: a task, brief conditions, a picture, a diagram, a table.

Masala o'quvchi mantiqiy tafakkurini o'stiruvchi vositadir. Boshlang'ich sinf o'quvchisining fikr-lash qobiliyatini o'stirishda masala muhim ahamiyat kasb etadi. Masalani o'zlashtirish, uni yechish uchun berilganlar va izlanadiganlar orasidagi bog'lanish – ko'prikni o'rinni tuzish nihoyatda katta mu-horati talab qiladi. Fanda ham, ishlab chiqarishda ham har bir g'oya yoki tadqiqot ishi qandaydir mo-del asosida quriladi. Masalan, konstruktor biror yangi mashinani ixtiro qilay ekan, dastlab uning mode-lini yaratadi. Arxitektor yangi inshootning eskizi – modelini yaratadi va modelga asoslanib bino harpo etadi. Xuddi shunga o'xshab o'quvchi masalani yechishdan oldin shu masala matnini o'zlashtirib, ma-sala matnida bayon etilgan holatni ko'z oldiga keltirib masaladagi berilganlar, izlanadiganlar va masa-la savolini oydinlashtirib, ular orasidagi bog'lanishni – masalaning modelini ya'ni uning qisqa shartini tuzadi, "Masalaning qisqa sharti nima uchun kerak?" – degan savol hammani qiziqitiradi. Masalaning qisqacha sharti berilganlar bilan izlanadigan miqdorlar orasidagi bog'lanishni o'rnatib, masalani mu-hokama qilish va yechimini topish uchun kerak.

Masala qisqacha sharti turli ko'rinishlarda bo'lishi mumkin:

- a) qisqa yozuv shaklida;
- b) chizma ko'rinishida;
- d) jadval ko'rinishida;
- e) rasmi asosida;
- f) diagramma ko'rinishida.

Masala qisqa shartini tuzishda masala ko'rinishi, sinf o'quvchilarning yosh xususiyati, bilim dara-jasini inobatga olgan holda yuqoridagi ko'rinishlardan foydalaniladi. Masalaning qisqa sharti 1-sinf-ni-ning 2-yarim yilidan boshlab o'qituvchi rahbarligida tuziladi. 2-sinfdan boshlab (albatta o'qituvchi ko'rsatmasi bilan) masala qisqa shartini o'quvchi mustaqil tuza boshlaydi. Shuni inobatga olish kerak-

ki, ya'ngi mazmundagi, ayrim tipik matnli arifmetik masalalar qisqa sharti o'qituvchi ko'rsatmasi asosida tuziladi. Birinchi sinfda o'quvchilar rasmlar asosida masala tuzib, uni yechishdan asta-sekinlik bilan chala matnli masalalarni, so'ngira to'la matnli masalalarni yechishga o'tadilar. Bu yerda qiziq bir holatni kuzatish mumkin. O'quvchi rasmlar asosida masala tuzib yechadi, so'ngira matnli masala uchun rasm tuzadi.

Jufliklari o'quvchilarni masala modelini tuzishga o'rgatadi. Matnli masala uchun rasmdan foydalanishadi deganimiz aynan masala matnidagi rasmlar chizmaydi, shu matndagi predmetlariga ko'shatma, uchburchak, turli xil jismlar rasmlarini chizib masala matni uchun model tuzadi. Masalan: 1-sinfda o'quvchilar "Yig'indini topishga doir" sodda masala bilan tanishar ekan, bunday masalalar uchun qisqa shartni ham tuzishni o'rganib borishadi. Buni quyidagi masala misolida ko'rib chiqamiz.

Masala: Nodirda 5 ta kitob, Boburda 3 ta kitob bor. Nodir va Bobirda nechta kitob bor?

Daslaba bu masala ko'rsatmasi asosida Nodirdagi 5 ta kitob sanab ko'rsatilib, uning ustiga Boburdagi 3 ta kitob sanab qo'yiladi. Ular hammasi nechta ekan so'raladi. Keyin masala qisqa shartini rasm asosida berish o'rgatiladi. Nodirdagi kitoblar soni 5 ta ko'rsatilib, o'quvchilarga katakli daftaridagi 5 ta katakni o'rab, ya'ni 5 ta kvadratni ranglashi aytiladi. Uning yonida Boburdagi 3 ta kitob soniga mos yana 3 ta kvadrat chizib qo'yish aytiladi. Shunda ular 5 ta va 3 ta kvadrat hammasi nechtagini aniqlaydi. Bu ishlarni qilishdan oldin o'qituvchining doskada ko'rsatishiga qarab o'quvchilar partasida kvadrat modellaridan foydalanib masala matnini ko'rgazmali rasm asosida tuzishni o'rganadi. So'ngira o'quvchilar ushbu ko'rinishdagi masala qisqa shartini "qisqa yozuv" shaklini ham tuzishni o'rganib oladi. Masala sharti yana bir marotaba o'qitilib, har bir gap o'qilgach unga mos qisqa yozuv yozib beriladi. "Nodirda 5 ta kitob bor" jumlasiga mos yozuv:

Nodir – 5 ta k.

"Boburda 3 ta kitob bor" jumlasiga mos yozuv:

Bobur – 3 ta k.

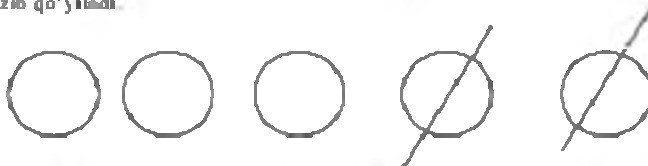
"Nodir va Boburda nechta kitob bor" savoliga mos, masala shartini to'liq ifodalovchi model tuziladi.

Nodir – 5 ta k. }
 Bobur – 3 ta k. } 7

Masala "qisqa yozuv" idan foydalanib birinchi sinfning ikkinchi yarim yilida o'quvchilarda yozuv malakasi shakllanganidan keyin yaxshi samara beradi. Bir tomondan o'quvchining yozuv malakasi shakllanib, rivojlanib borsa, ikkinchi tomondan masala matniga mos model tuzishni o'rganib oladi. Qisqa yozuvdagi har bir so'z, sun, "?" belgisining mazmunini bilib boradi. O'quvchilarda masala qisqa shartini tuzishning "qisqa yozuv shakli" bo'yicha ko'nikmalar hosil bo'la boshlaydi. Birinchi sinf o'quvchilari bilan ayirish amali mazmunini ochib beruvchi masala – "Qoldiqni topishga doir masala" ustida ishlanar ekan, daslaba masala matniga mos rasm tuziladi. Quyidagi masalani ko'raylik:

Masala: Likopchada 5 ta pomidor bor edi, tushlikda 2 ta pomidor yeyildi. Likopchada nechta pomidor qoldi?

Ushbu masala matniga mos qisqa shart, ya'ni masala modeli quyidagicha: har bir pomidor doira-chalar bilan belgilanib, dastlab 5 ta donacha chiziladi. Tushlikda yeyilgan 2 ta pomidorni ifodalovchi 2 ta doira usti chizib qo'yiladi.

Keyinchalik o'quvchilarga bu masalaning qisqa shartini "qisqa yozuv" shaklida yozish o'rgatiladi. Bunday ko'rinishdagi masala qisqa shartini tuzishda har bir gapdan keyin "qisqa yozuv"ning bu qismi hosil bo'lib boradi. Darhaqiqat, "Likocheda 5 ta pomidor bor" degan jumla qisqa yozuvi.

Bor edi - 5 ta p.

"Tushlikda 2 ta pomidor eyildi" jumlagi mos.

Yeyildi - 2 ta p.

"Likocheda nechta pomidor qoldi?" savoliga mos:

Qoldi - ? ta p.

Shunday qilib masala modeli quyidagi ko'rinishida bo'ladi.

Bor edi - 5 ta p.

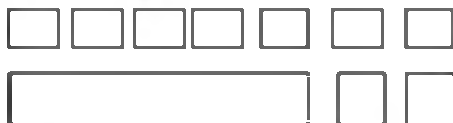
Yeyildi - 2 ta p.

Qoldi - ? ta p.

1-sinfda "ta o'tirish", "ta kamaytirish"ga doir masalalarni yechishda masala shartining qisqa yozuvidan foydalanish mumkin.

Masala: Birinchi tokchada 8 ta kitob bor. Ikkinchi tokchada esa undan 2 ta ko'p kitob bor. Ikkinchi tokchada nechta kitob bor?

Dastlab ushbu masala qisqa shartini chizmada berish mumkin. 1-tokchadagi kitoblar 8 ta, 2-tokchadagi kitoblar noma'lum bo'lishi va ular 1-tokchadagidan 2 ta ko'p kitob bo'lishini ifodalovchi chizma chizish mumkin.

Masala qisqa shartining qisqa yozuv shakli qo'yidagicha bo'lishi mumkin.

1-tokchada - 8 ta k.

2-tokchada - ?, 2 ta ortiq

O'quvchilar ikki amalli masalalar bilan tanishar ekan, bu masalalarning qisqa shartini tuzishni o'rganib oladilar. Quyidagi masalani qaraymiz:

Masala: Rahim 4 ta qo'ziqorin terdi. Salim undan 2 ta ko'p qo'ziqorin terdi. Rahim va Salim birga nechta qo'ziqorin terishdi?

Ushbu masala 2 amalli masala bo'lib, uning qisqa sharti (qisqa yozuv shakli) qo'yidagicha.

Rahim - 4 ta q. Salim }
- ?, 2 ta ko'p } ?

Ikki amalli bo'lgan quyidagi masalani olib qaraymiz:

Masala: Po'lat 6 ta baliq tuzdi. Jamshid 3 ta baliq tuzdi. 2 ta baliqni daryoga tashlashdi. Nechta baliq qoldi?

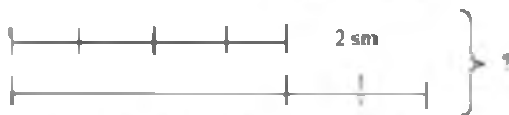
Ushbu masala uchun model quyidagicha bo'ladi.

Turishdi – 6 ta va 3 ta b.

Tashlashdi – 2 ta b.

Qoldi – ?

Masala qisqa shartining boshqa shakllarini ham o'quvchilarga o'rgatib borish maqsadga muvofiqdir. Birinchi sinf o'quvchilari "Kesma", "Kesma tuzilishi" kabi tushunchalar bilan tanishgach, berilgan uzunlikdan kesmani yasash ko'nikmasi shakllangan o'quvchilarga "ta'rtiq", "ta'kana" ko'rinishidagi masalalarni, ayrim ikki amalli masalalar qisqa shartini chizmalarda berishni o'rgatib borish maqsadga muvofiq bo'ladi. Misol tariqasida yuqorida keltirilgan qo'ziqorin terish haqidagi masala qisqa shartining chizmada ifodalaniishi quyidagi tartibda amalga oshadi. Rahim tergan qo'ziqorinlar sonini tasvirlash uchun uzunligi 4 smga teng kesma chizish aytiladi. Uning ostida shu kesma uzunligiga mos chizma va yana davomidan 2 sm uzunlikdagi kesma chiziladi. 2 sm kesma ustiga "2 sm" li yozuv yoziladi. Ikki kesma qarshisida jamini ko'rsatuvchi chiziq chizilib, uning yoniga ? belgisi qo'yiladi.

Grafik shart tuzishning ahamiyati shundaki, birinchiidan, o'quvchilarning kesma chizish ko'nikmasi, kesmalarni taqqoslash malakasi mustahkamlanadi, ikkinchidan masala matnidan berilganlarga mos kesmalarni ajratish, masala matnini modelga aylantirish malakasi shakllanadi. Ikkinchi sinfda o'quvchilar ko'paytirish va bo'lish amallari bilan tanishgach bu amallar bilan yechiladigan ayrim masalalar uchun qisqa shartini tuzishning turli shakllaridan foydalanadi. Quyidagi masalani olib qaraylik.

Masala: Lola 3 ta she'r yodladi. Akasi Anvar esa undan 2 barobar ko'p she'r yodladi. Akasi nechta she'r yodlagan? Lola va Anvar nechta she'r yodlagan?

Ushbu masalada 2 ta savol bo'lgani uchun, buni 2 ta masala sifatida qarash mumkin. Davtlab 1-masala uchun masala qisqa sharti ko'rsatishlarini berishga harakat qilamiz.

a) Rasin asosida:

Lola –

Anvar –

b) chizma asosida

Lola –

Anvar –

d) Qisqa yozuv asosida:

Lola – 3 ta sh.

Anvar – ?, 2 marta ko'p

Endi 2- masala ikki amalli masala uchun qisqa sharti ko'rsatishlarini keltiramiz.

a) Rasin asosida:

Lola –

Anvar –

} ?

b) chizma asosida

d) Qisqa yozuv asosida:

Lola – 3 ta sh.

Anvar – ?, 2 marta ko'p

Ayrim tipik arifmetik masalalarni yechishda chizmalar, ya'ni masala "Modeli"ning chizma ko'rinishi muhim ahamiyat kasb etadi. 4-sinfda yechiladigan quyidagi masalani qaraymiz.

Masala: Maktab hovlisida 70 tup archa va qarag'ay daraxti kuchatlari o'tqazildi. Archa ko'chatlari qarag'ay ko'chatlaridan 12 ta ko'p. Maktab hovlisida necha tup archa va necha tup qarag'ay daraxti ko'chatlari o'tqazishgan?

Ushbu masala modeli – qisqa yozuv ko'rinishida quyidagicha bo'lishi mumkin.

Amma masala yechimini izlashda grafik (chizma) asosidagi modeli yaxshi samara beradi. Qarag'ay daraxtlari sonini biror kcsma bilan belgilab, archa daraxtlar soni bu kcsmadan uzaroq kcsma bilan ifodalansdi, ikkalasining umumiy miqdorini ifodalovchi "70" soni qo'yiladi, ya'ni:

Agar archa daraxtlar sonini qarag'ay daraxtlar sonidek olib bajarilsa quyidagi yechim varianti o'rinni:

- 1) $70 - 12 = 58$ (tup)
- 2) $58 : 2 = 29$ (tup, qarag'ay)
- 3) $29 + 12 = 41$ (tup, archa)

Agar qarag'ay daraxtlari sonini archa daraxtlar soniga teng deb yechilsa yechim varianti quyidagicha bo'ladi.

- 1) $70 + 12 = 82$ (tup)
- 2) $82 : 2 = 41$ (tup, archa)
- 3) $70 - 41 = 29$ (tup qarag'ay)

Javob: 41 tup archa, 29 tup qarag'ay

Miqdorlar qamashgan masalalar qisqa shartlarini jadval ko'rinishida berish maqsadga muvofiqdir. Jadval shaklida qisqa shart beriladigan masalalar turkumiga harakatga doir masalalar (tezlik, vaqt, masofa), bahosi, miqdori, jami palini ifodalovchi masalalar, ikki miqdor ayirmasiga ko'ra norma'lumni topishga doir masalalar, proporsional bog'lanishda bo'lgan miqdorlar to'g'risidagi masalalarni kiritish mumkin.

Masala: Poyezd soatiga 90 km tezlik bilan 3 soat yo'l yurdi. U qancha masofani bosib o'tdi?

Bunday masalalar uchun jadval ko'rinishidagi masala modeli masala yechish uchun xizmat qiladi:

Tezlik	Vaqt	Masofa
90km/soat	3 soat	?

Vaqt va masofaga ko'ra tezlikni topishga, tezlik va masofaga ko'ra vaqtni topishga doir masalalar-ning qisqa sharti yuqoridagi jadval shaklida bo'ladi.

Masala: Har biri 1200 so'mdan bo'lgan 5 ta daftar sotib olindi. Hamma daftar uchun qancha pul to'landi?

Ushbu masala qisqa sharti ham jadval shaklida bo'ladi.

Bahosi	Soni	Jami puli
1200 so'm	5 ta	?

Masala: Birinchi sexda 15 ishchi, 2 sexda 12 nafar ishchi ishlaydi. Ishchilar bir xil usumdorlik bilan ishlab bir kunda 2-sexda ishlab chiqarilgan mahsulotlar 1-sexda ishlab chiqarilgan mahsulotlardan 60 ta ko'p. Har bir sexda 1 kunda nechtadan mahsulot ishlab chiqarilgan?

Bu 2 miqdor ayirmasiga ko'ra noma'lumlarni topishga doir masaladir. Bunday masalalar modeli jadval ko'rinishida bo'lishi afzal.

	Ishchilar soni	1 ta ishchi tayyorlagan mahsulot	Jami mahsulotlar soni
I	15 ta	Bir xil	?, 60 ta ko'p
II	12 ta		?

Masala yechimi:

- 1) 1 sexda 2 sexga qaraganda nechta ishchi ko'p? $15 - 12 = 3$ (ta)
- 2) bitta ishchi 1 kunda nechta mahsulot ishlab chiqaradi? $60 : 3 = 20$ (ta)
- 3) 1-sexda 1 kunda nechta mahsulot ishlab chiqarilgan? $20 \times 15 = 300$ (ta)
- 4) 2-sexda 1 kunda nechta mahsulot ishlab chiqarilgan? $20 \times 12 = 240$ (ta)

Ayrim hollarda murakkab masala modeli qismlarga bo'linib tuzilishi mumkin. Bunday hollarda masala qismlarga bo'linib, har bir qismga xos masala sharti tuziladi. Quyidagi masalani yechamiz.

Masala: Ikki shahar orasidagi masofa 1200 km. Birinchi poyezd bu masofani 10 soatda, 2-poyezd 15 soatda bosib o'tadi. Agar bu 2 poyezd 2 shahardan bir-biriga qarab yo'lga chiqsa, ular nechta soatdan keyin uchrashadi?

Bu murakkab masalani 2 qismga ajratib 1-qism masala qisqa shartini tuzib, uni yechib, 2-qismi uchun chizmadan foydalanib masala modelni tuzish masala yechimini to'g'ri va tushunarli topishni kafolatlaydi.

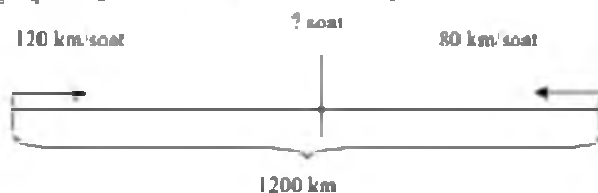
1-qism uchun masalada masofa, vaqtga ko'ra har bir poyezd tezligini topish talab qilinadi. Qar-chand poyezdlar tezligi masala matnida berilmagan bo'lsada, ular 2-qism masalada berilganlar qato-riga kiradi. Masalaning 1-qismi uchun model qo'ydagicha bo'ladi.

	Tezlik	Vaqt	Masofa
1 - poyezd	?	10 soat	1200 km
2 - poyezd	?	15 soat	1200 km

Yechish: 1) $1200 : 10 = 120$ (km/soat)

2) $1200 : 15 = 80$ (km/soat)

Endi masalaning 2-qismi uchun model tuzishni chizmada berish afzal.

3) $120 + 80 = 200$ (km/soat)

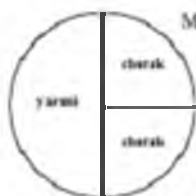
4) $1200 : 200 = 6$ (soat)

Javob: 6 soatda uchrashadi.

Aytin masala mazmunini tushunish va uni yechish uchun diagrammalardan foydalanish mumkin. Ayniqsa, ulush va kasrlarga doir "Ayirmani solishtirish" nisbatlarga doir masalalar uchun diagrammali modellar masala mohiyatini tushunishga yaxshi samara beradi. Masalan: 3-sinf darsligidagi masalani qaraylik.

Masala: Dangasa o'quvchi sutkasining yarmini uyqu bilan o'tkazdi. Sutkaning chorak vaqtida maktabda daesda bo'ldi. Yana choragini televizor ko'rish va o'ynash bilan o'tkazdi. Uning dars tayyorlashga vaqti qoldimi?

Ushbu masala matni uchun xos doiraviy diagramma o'quvchida masala mohiyatini tushunib, masala savoliga to'g'ri javob berish imkonini beradi.

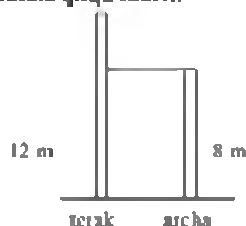

Masala javobi – dars tayyorlash uchun vaqti qolmaydi.

Quyidagi masala uchun ustunli diagramma masala modeli bo'la oladi.

Masala: Terak daraxti balandligi 12 m, archa daraxti balandligi 8 metr. Terak archadan necha metr baland? Archa terakdan necha metr past?

Masala qisqa sharti:

$$12 - 8 = 4 \text{ (metr)}$$

Javob: Terak archadan 4 metr baland,
archa terakdan 4 metr past

Xulosa sifatida aytish mumkinki, masalaning yechimini aksar holda masala qisqa sharti – modelini tuzishga bog'liq.